

แอฟริกาเหนือและตะวันออกกลางหลัง อาหรับสปริง

รองศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม¹

¹ อาจารย์ประจำสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

แอฟริกาเหนือและตะวันออกกลางหลัง อาหรับสปริง

ตลอด ค.ศ. 2011 ชุมชนระหว่างประเทศได้แลเห็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน เกิดขึ้นในภูมิภาคแอฟริกาเหนือและตะวันออกกลางนั่นคือการลุกฮือเรียกร้องประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการโค่นล้มผู้นำประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ครองอำนาจมาอย่างยาวนาน ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ที่เรียกกันว่าสังคมออนไลน์ อย่างไรก็ตามการลุกฮือที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยจุดประสงค์ของการเรียกร้องประชาธิปไตย ความเสมอภาคและการโค่นอำนาจผู้ปกครองเผด็จการเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียกร้องการปกครองที่ต้องการศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วย ซึ่งในช่วงของการลุกฮือยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก แต่จากผลของการเลือกตั้งที่ปรากฏว่าในประเทศที่ผู้นำถูกโค่นอำนาจลงไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นตูนิเซีย อียิปต์หรือลิเบีย กลุ่มที่สนับสนุนการปกครองตามแนวทางอิสลามหรือให้อิสลามและกฎหมายอิสลามมีบทบาทนำได้รับชัยชนะเป็นด้านหลัก

การปรากฏตัวของ Arab Spring นำเอาทั้งสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วม ความสำนึกของผู้นำที่ครองอำนาจมาอย่างยาวนานและประชาธิปไตยที่ดูเหมือนจะเป็นหนทางไปสู่การเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกการปกครองของตนเองมาให้ในที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกอิสลามวิธีเป็นด้านหลัก แม้ว่าจะมีวิกฤติของการเปลี่ยนผ่านที่ไม่อาจคาดการณ์ได้รออยู่ข้างหน้าอีกจำนวนมากก็ตาม

ABSTRACT

North Africa and the Middle East after the Arab Spring

Throughout 2011 international community witnessed the situation which never happened before in North Africa and Middle East, that is the uprising demanding democratic system and political participation and toppling the leaders of these countries who ruled for many years. This uprising arises with information technology of new age such as social media online. However, this uprising was not only demanding democracy, equality, and toppling the rulers, but this uprising also drew attention for political space for Islam in ruling system. Such type of political Islam was not seen clearly during the uprising. Nevertheless, the elections in the region show the success of political Islam i.e. in Egypt, Tunisia, and Libya where political parties are attached to Islamic ideology and Islamic laws and have captured the power. The event of uprising or awakening in the Arab World of North Africa and Middle East is known as Arab Spring. This Arab Spring has brought out right, freedom, people participation, and awareness towards the leaders who ruled the countries for many years. Ultimately, it seems that the people need democratic system in order to use opportunities to choose the political system preferably the Islamic way of ruling system yet. There are many obstacles awaiting ahead.

หลังจาก Arab Spring ในแอฟริกาเหนือและตะวันออกกลาง ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่ ค.ศ. 2010 ได้ผ่านมาระยะหนึ่งแล้วก็พบว่าเหตุการณ์หลายอย่างปรากฏตัวขึ้นมา นอกจาก Arab Spring จะนำเอาความเปลี่ยนแปลงที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเข้ามาในภูมิภาคทั้งสองก็ตาม แต่ Arab Spring ก็นำเอาความตกต่ำ ความป่วยไข้และความเสื่อมโทรมมาให้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในซีเรียหรือความวุ่นวายกลัดหนองอย่างที่เกิดขึ้นในลิเบีย หรือแม้แต่ในประเทศที่โค่นผู้ปกครองเผด็จการลงได้โดยไม่มีสงครามกลางเมืองอย่างตูนิเซีย และอียิปต์ อาจกล่าวได้ว่าการเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยได้ซ่อนความแตกแยกทางสังคมซึ่งจะต้องได้รับการเยียวยาเอาไว้ด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแก่นน้ำยังไม่เคยเต็มแต่ก็เชื่อว่าแอฟริกาเหนือหรือตะวันออกกลาง จะว่างเปล่าไปเสียทั้งหมด เมื่อยกเว้นซีเรียที่หลายอย่างล้นนำไปสู่ความเลวร้ายแล้ว ในที่อื่นๆ ผู้คนยังพากันไปหย่อนบัตรเลือกตั้งกันเป็นทิวแถว ชาวลิเบียมีรัฐสภาและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และแผ่นดินเยเมนก็เพิ่งพ้นมาจากอิทธิพลของอัล-กออิดะฮ์เป็นครั้งแรก หลังจากหลายปีผ่านไป

ครึ่งปีแรกของ ค.ศ. 2012 ปัญหาที่มีการถกเถียงกันมากก็คืออะไรเกิดขึ้นในซีเรียจนกลายเป็นสงครามกลางเมือง ซึ่งดูเหมือนว่าจะทำให้แวดวงนักวิชาการจะแปลกใจอยู่ไม่น้อย

ตามรายงานของกลุ่มผู้ติดตามสถานการณ์ในซีเรียที่มีฐานอยู่ต่างประเทศพบว่าผู้คนมากกว่า 4 หมื่นคนได้จบชีวิตลงในการลุกฮือขึ้นต่อต้านประธานาธิบดี บัชชาร์ อัล-อัสด (Bashar al-Asad) อย่างไรก็ตามจากรายงานภายในประเทศพบว่า มีการคาดการณ์ตัวเลขที่มากเกินไป ทั้งนี้การต่อสู้ได้เริ่มต้นที่เมืองฮอมส์ไปจนถึงฮามาและเวลานี้อยู่ในตัวเมืองหลวงเองคือดามัสกัส (Damascas) และอเล็ปโป ตามมาด้วยการโจมตีที่มั่นสำคัญของรัฐบาล 2 แห่งในเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน

เรื่องราวในซีเรียนั้นดูเหมือนจะเชื่องช้า แต่เชื่อกันว่าฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่หนุนหลังโดยประเทศตะวันตกนำโดยสหรัฐฯ และประเทศอาหรับอย่างซาอุดีอาระเบียและกาตาร์ รวมทั้งอิสราเอลต่างก็ให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านในนามกองทัพซีเรียอิสระ (Free Syrian Army) อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ในบางช่วงเวลาพันธมิตรนักรบอิสลาม (Islamist militant) ก็ได้มีโอกาสเข้ามาควบคุมดินแดนส่วนใหญ่ของจังหวัดอิ德利บ (Idlib) และอเล็ปโป และส่วนหนึ่งของดินแดนอื่น ๆ รวมทั้งดินแดนรอบนอกของกรุงดามัสกัสด้วย

สิ่งที่ได้พบเห็นในซีเรียก็คือ การใช้ความรุนแรงของทั้งสองฝ่ายและผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องคือ พลเรือนที่กลายเป็นผู้ตกอยู่ในท่ามกลางความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง

เนื่อง ตัวอย่างเช่น การถล่มเมืองฮอมส์และที่มั่นของฝ่ายกบฏโดยฝ่ายรัฐบาลในดินแดน บาบา อัมร์ (Baba Amr) ทั้งนี้สตรี เด็กและพลเรือนต้องตกอยู่ท่ามกลางความรุนแรงดัง กล่าวและถูกสังหารโดยปืนใหญ่ของฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งผู้สื่อข่าวสตรีของ Sunday Times ที่ ต้องมาจบชีวิตลง

ในเมืองฮอมส์ นักต่อสู้จากกองทัพซีเรียอิสระได้มาอยู่ที่นั่น ที่เมืองเฮลา (Houla) ประชาชนกว่า 100 คนถูกสังหาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและสตรี โดยหาเหตุผลได้ยากว่ามาจากจุดมุ่งหมายใดหรือเกิดจากฝ่ายใด อย่างไรก็ตาม การสังหารครั้งนี้ UN ก็สรุปอย่างที่เคยสรุปมาก่อนว่าส่วนใหญ่จะเป็นฝีมือของกลุ่มที่เรียกว่า อะลาวี ชาบีฮา (Alawite Shabiha) ซึ่งเป็นกลุ่มนักรบจากชนบทที่อยู่ใกล้เคียง

หลังการโค่นล้มมูบาร็อก ขบวนการภราดรภาพมุสลิมได้เข้ามามีบทบาทหลังการเลือกตั้งในทุกระดับ ตามมาด้วยพรรคนิยมอิสลามอย่างพรรคเศลาฟี อันนุร (Salafi Al-Nour) ที่มีความเป็นอนุรักษ์นิยมได้รับคะแนนเป็นลำดับที่สอง ส่วนพรรคที่ยึดถือแนวเสรีนิยมและพรวาสนิยมกลายเป็นพรรคระดับสภาและมีบทบาทน้อย¹

กลุ่มก้อนของรัฐบาลเก่าได้หันมาต่อสู้กับรัฐบาลใหม่ ด้วยรูปแบบของการออกกฎหมายล้มเลิกรัฐสภา และนำเอาอำนาจสูงสุดเข้ามาอยู่ในมือของสภาการศึกษาการที่ปกครองโดยทหาร แต่ต่อมาก็ไม่อาจหยุดยั้งการตื่นตัวของผู้นิยมอิสลามการเมือง (Political Islam) ได้

มุฮัมมัด มอร์ซี (Muhammad Morsi) จากพรรคราชาดรภาพมุสลิมได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดี และได้รับชัยชนะเหนืออดีตนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลเก่าคือ อะห์มัด ชาฟีก (Ahmad Shafiq) ไปอย่างฉิวเฉียด มอร์ซี จึงเข้าครองอำนาจสูงสุดต่อจากจากผู้นำทหาร ปลดผู้นำทางทหารและเอาคนของตนเองเข้าไปแทนที่

อย่างไรก็ตาม เมื่อมอร์ซีขึ้นกรานว่าจะให้ตนเองอยู่เหนือการตรวจสอบของฝ่ายกฎหมาย (ที่พยายามโค่นล้มเขาลงจากอำนาจ) ด้วยการใช้แรงกดดันอย่างรัฐธรรมนูญใหม่ มอร์ซีจึงถูกวิจารณ์ว่าได้ทำเกินอำนาจที่เขาถืออยู่ การเดินขบวนครั้งใหญ่ที่มีมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ปี 2011 จึงตามมาเป็นระลอกจนถึงปัจจุบัน เขาต้องพบกับการออกมาประท้วงของผู้คนจำนวนหนึ่งว่าด้วยการลงประชามติในเรื่องรัฐธรรมนูญ และรูปแบบของประเทศจะจะเป็นไปในทิศทางใด นั่นคือ ฝ่ายนิยมอิสลาม (Islamist) จะนำพาประเทศไปได้ อิกยาวนานแค่ไหน

¹ สำหรับอียิปต์แล้ว อียิปต์เริ่มต้นปี 2012 และจบปี 2012 ด้วยการเลือกตั้งในระหว่างปีภาพฝั่งใจที่มีให้เห็นในอียิปต์ก็คือ ความปั่นป่วนที่มีให้เห็นอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การหลังเลือกตั้งที่ตามมาให้เห็นหลังการโค่นล้มประธานาธิบดีมูบาร็อกส่วนใหญ่สามารถหลีกเลี่ยงไปได้

ในกรณีของลิเบีย หนึ่งปีที่ผ่านมาการพูดคุยในลิเบียเป็นเรื่องของกลุ่มนักรบที่สู้กับรัฐบาลของกัตตาฟีมาก่อน ยังเป็นที่สงสัยกันว่าอำนาจของพวกเขาในฐานะรัฐบาลที่ไร้อำนาจจะทำให้ลิเบียมีสงครามกลางเมืองครั้งใหม่หรือไม่ แม้ว่าตอนนี้ลิเบียยังไม่มีสงครามกลางเมือง แต่ดูเหมือนว่าสภาพของสงครามกลางเมืองยังไม่หมดไปเช่นกัน ที่กลายเป็นข่าวไปทั่วโลกก็คือการฆาตกรรมคริสต์ สตีเวนส์ นักการทูตสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2012 เมื่อกระแสการประท้วงภาพยนตร์ Innocent of Muslim ขยายไปทั่วโลก ทั้งนี้สตีเวนส์ได้จบชีวิตลงที่สถานกงสุลสหรัฐฯ ในกรุงเบงกอลีพร้อมไปกับเจ้าหน้าที่ทางการทูตคนอื่น ๆ อีก 2 คน ซึ่งทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย²

กล่าวกันว่ากรณีที่ซูซาน ไรซ์ (Susan Rice) เอกอัครราชทูตประจำ UN กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างผิดพลาด โดยกล่าวว่าความตายของคริสต์ สตีเวนส์เป็นฝีมือของผู้ออกการร้าย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับอัล-กออิดะฮ์ (Al-Qaida) นั้นทำให้เรื่องราวดังกล่าวเข้ามากลบเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในลิเบียเองไปจนหมดสิ้น

ต่อมาเหตุการณ์กลับกลายเป็นว่าสมาชิกของกลุ่มนักรบอิสลามเป็นผู้สังหารเขา ในขณะที่ผู้นิยมอิสลามพยายามปกป้องผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าว กระนั้นก็ตามนักรบลิเบียจำนวนมากก็เรียกร้องให้เร่งค้นหาผู้กระทำผิดต่อไป

ไม่มีข้อคิดเห็นของฝ่ายใดเลยที่ดูว่าเป็นที่น่าพอใจ และมีเครื่องหมายให้เห็นว่าคงจะไม่มีใครที่จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในเรื่องนี้ ด้วยเหตุนี้การที่มีรายงานว่านางไรซ์จะขึ้นมาเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ (Secretary of State) ของสหรัฐฯ จึงดูเหมือนจะถูกกลบเลือนไป และในที่สุดประธานาธิบดีโอบามาก็เลือก จอห์น แครร์รี ขึ้นมาเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ คนต่อไป

เมื่อประมวลเหตุการณ์และความเป็นไปในแต่ละประเทศ หลังการมาถึงของ Arab Spring แล้วก็อาจแลเห็นภาพของแต่ละประเทศได้ดังนี้

เยเมน

ในเยเมนหลังจากเกิดภาวะหยุดชะงักในการทำหน้าที่ประธานาธิบดีติดต่อกันยาวนานของอับดุลลอฮ์ คอลี ในที่สุดปัญหาการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของเขาก็คลี่คลายลงได้เมื่อตัวของเขาเปิดทางให้กับรองประธานาธิบดีของเขาคือ อับดุล ร็อบบูฮ์ มันซุร ฮาดิ (Abd Rabbuh Mansur Hadi) ภายใต้การสนับสนุนของทุกประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเยเมนและมีความเป็นห่วงเป็นใยเยเมนอย่างชาวคูเวตอาระเบีย ประเทศแถบ

² จรัญ มะลูลีม , หนึ่งปีหลัง Arab Spring (1) มติชนสุดสัปดาห์, 16-21 กุมภาพันธ์ 2556

อ่าวอื่น ๆ สหรัฐฯ และสหภาพยุโรป³

ตำแหน่งของชาติได้รับการยืนยันจากการเลือกตั้งที่ใช้การลงความเห็นร่วมกันโดยไม่มีใครคัดค้าน แต่การเริ่มต้นตำแหน่งผู้นำของชาติได้พัฒนามาเป็นบางอย่างที่น่าตกใจ ทั้งนี้ ชาติได้เคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วที่จะลดความสำคัญของสมาชิกที่อยู่ในครอบครัวขยายของคอลลิยที่มีตำแหน่งอยู่ในสายทหาร

ที่สำคัญสำหรับประเทศตะวันตกก็คือ ตัวของผู้คนใหม่ต่างหากที่เป็นผู้ร่วมโหวตความร่วมมือของอดีตประธานาธิบดีมาไว้ในกาต่อสู้อัตนชาตินิยมการอัล-กออิดะฮ์อย่างแท้จริง เขาเป็นผู้ที่เข้ามาต่อสู้เพื่อต่อต้านบรรดานักบวชของอัล-กออิดะฮ์ ผู้เข้ามาครอบครองเมืองทางใต้และเอาเมืองเหล่านั้นกลับมาอยู่กับรัฐบาลได้อีกครั้ง

ปัญหาที่ยังคาใจประชาชนก็คือ ความร่วมมือของสหรัฐฯ ที่มีต่อเยเมนโดยสหรัฐฯ ใช้จรวดโจมตีพื้นที่ที่อ้างกันว่าเป็นฐานของอัล-กออิดะฮ์จนนำไปสู่ความเสียหายและการบาดเจ็บของประชาชนจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เป็นครั้งแรกที่ดูเหมือนว่ากลุ่มอัล-กออิดะฮ์จะดูเงียบไปในช่วงปลายปี ค.ศ. 2012 มากกว่าจะเริ่มต้นทำอะไร แต่อาจเป็นความเงียบก่อนจะเกิดพายุใหญ่ก็ได้

ซีเรีย

ผลการเลือกตั้งหลังเหตุการณ์ Arab Spring ในตูนิเซียพบว่าพรรคอัล-นะฎะฮ์ (Al-Nadah) ซึ่งมีรากฐานมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood) ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ค.ศ. 2001 พรรคอัล-นะฎะฮ์ถือเป็นพรรคอิสลามนิยมสายกลางที่พยายามเปิดโอกาสให้พวกฆราวาสนิยมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ส่วนฝ่ายอนุรักษนิยมอิสลามของตูนิเซียอย่างพรรคสะลาฟีมีความแตกต่างไปจากกรณีของอียิปต์ พวกเขาปฏิเสธการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและออกมาประท้วงตามท้องถนน โจมตีสถานทูตสหรัฐฯ และโรงเรียนของชาวอเมริกันในเดือนกันยายน ค.ศ. 2012

กล่าวกันว่าถ้าพรรคสะลาฟีของตูนิเซียมีโอกาสปกครองประเทศ ความมั่นคงที่มาจากระบอบประชาธิปไตยคงไม่แจ่มใส ในสายตาของตะวันตกพรรคสะลาฟีเป็นพรรคที่มีความเคร่งจัด และจะเป็นพรรคที่เข้ามามีอิทธิพลต่ออนาคตการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองทั่วโลกอาหรับ จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา กลุ่มสะลาฟีปฏิเสธการเมืองประชาธิปไตยโดยตีความว่าการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยเป็นการคิดค้นของตะวันตกซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าที่ว่า ผู้ประทานกฎหมายให้แก่มนุษย์นั้นคือ พระผู้เป็นเจ้าไม่ใช่

³ เรื่องเดียวกัน

มนุษย์ เมื่อมีการเลือกตั้งทั้งในตูนิเซีย อียิปต์ และคูเวต พวกเขาได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งอยู่ในระดับที่ดีทั้งสิ้น⁴

ในขณะที่มีคำถามอยู่ทั่วไปในตูนิเซียว่าฝ่ายฆราวาสนิยมจะเข้าไปมีบทบาทอยู่ในการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในโลกอาหรับได้หรือไม่ คำตอบก็จะอยู่ที่ว่ากลุ่มสะลาฟีจะถูกต้องกลับมาสู่นาคตของความมีประชาธิปไตยในตูนิเซียได้หรือไม่นั่นเอง⁵

อียิปต์

ในกรณีของตูนิเซียและอียิปต์นั้น Arab Spring หรือที่บางครั้งถูกเรียกเสียใหม่ว่า Islamist Spring ซึ่งมีความหมายถึง การลุกฮือของผู้นิยมอิสลามจะมองเห็นได้อย่างชัดเจน

ทั้งนี้โดยภาพรวมแล้วอียิปต์และตูนิเซีย มิได้กลายเป็นรัฐอ่อนแอหรือสังคมที่แบ่งแยกแต่อย่างใด ทั้งสองประเทศยังมีโอกาสดีกว่าประเทศอาหรับอื่น ๆ ที่มีความมุ่งหวังจะได้มาซึ่งประชาธิปไตยที่มั่นคง แม้ว่าทั้งสองประเทศยังจะต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมือง การเลือกตั้งและโศกนาฏกรรมอยู่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำหรับสองประเทศในเวลานี้คือ บทบาทของอิสลามในระเบียบโลกใหม่จะเป็นไปในรูปแบบใด หลังจากผลการเลือกตั้งที่ออกมาในทุกระดับ (สส. สว.และประธานาธิบดี) ได้ทำให้ทุกคนประจักษ์แล้วว่า พรรคนิยมอิสลามเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ

เป็นธรรมชาติอยู่เองที่ในทุกการเลือกตั้งย่อมมีความเห็นแตกต่างกัน ในสองประเทศดังกล่าวก็เช่นกัน จะพบว่ากระบวนการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทำให้สังคมแตกแยกเป็นขั้วอันเนื่องมาจากแนวความคิดที่แตกต่างกัน กระนั้นผลการเลือกตั้งก็ได้แสดงให้เห็นว่าพรรคของผู้นิยมอิสลามมีโอกาสมากกว่าในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ ในขณะที่กลุ่มฆราวาสนิยมกลุ่มเสรีนิยมและผู้ที่เคยได้รับความสะดวกสบายจากการปกครองของกลุ่มอำนาจเก่าที่เป็นเผด็จการจะกลายมาเป็นกลุ่มที่ต่อต้านฝ่ายนิยมอิสลาม แต่ดูเหมือนว่าคนสนับสนุนยังมีน้อยกว่าฝ่ายนิยมรัฐบาล

กระนั้นการร่างรัฐธรรมนูญของผู้นิยมอิสลามก็ไม่อาจสกัดกั้นความวุ่นวายที่ทำให้ทุกอย่างแย่ลงไปได้ ทั้งกรุงไคโร อเล็กซานเดรียและเมืองอื่น ๆ ของอียิปต์จะแลเห็นการ

⁴ อิทธิพลของขบวนการสะลาฟีมีอยู่มากเมื่อเกิดสงครามกลางเมือง ส่วนหนึ่งของพวกเขาสอบที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ อย่างที่เกิดขึ้นในอิรักและซีเรีย แต่ในเหตุการณ์ Arab Spring การขับเคลื่อนของขบวนการสะลาฟีกลับมีความเห็นที่แตกต่างกันในบางประเด็น นั่นคือ จำนวนหนึ่งของพวกเขามีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการเมืองที่ตัดสินกันด้วยการเลือกตั้ง ในขณะที่อีกจำนวนหนึ่งปฏิเสธการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง

⁵ จัรญ มะลูสมิ , หนึ่งปีหลัง Arab Spring (2) มติชนสุดสัปดาห์, 22-28 กุมภาพันธ์ 2556, หน้า 42

เผชิญหน้าระหว่างผู้สนับสนุนและฝ่ายต่อต้านประธานาธิบดีมุฮัมมัด มอร์ซีในช่วงที่มีความพยายามลงประชามติ ในขณะที่ในตูนิเซียกลุ่มสะลาฟี (Salafis) ได้ใช้ปฏิบัติการหลายอย่างที่เป็นความรุนแรงต่อต้านฝ่ายตรงข้ามในประเทศ

การวางรัฐธรรมนูญทั้งในอียิปต์และตูนิเซียได้นำไปสู่การถกเถียงในหลายแง่มุม อย่างเช่นข้อวิจารณ์ที่ว่าเอกสารที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญกำลังจะทำให้อียิปต์กลายเป็นสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่านหรือราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบีย กระนั้นรัฐธรรมนูญของอียิปต์ก็มีได้ละเลยระบอบประชาธิปไตย อิสราภาพทางศาสนาและเสรีภาพส่วนบุคคลแต่อย่างใด หากแต่ได้เน้นเป็นอย่างมากในบทบาทของศาสนาอิสลามและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม

ที่แตกต่างระหว่างสองประเทศที่เห็นเด่นชัดก็คือ ในอียิปต์มีความพยายามอย่างมากที่จะรักษาความเข้มแข็งของระบอบประธานาธิบดีเอาไว้ ในขณะที่ตูนิเซียมีการเรียกร้องให้เกิดระบอบรัฐสภาที่เข้มแข็ง ในเวลาเดียวกันก็เป็นการทดสอบความเข้มแข็งของฝ่ายอิสลามนิยมไปด้วยหลังจากได้รับชัยชนะในปี 2011 และ 2012 รวมทั้งการเผชิญกับฝ่ายฆราวาสนิยมที่รวมกลุ่มกันต่อต้านรัฐบาล

นอกจากนี้ ในอียิปต์ยังมีกลุ่มที่นิยมอิสลามการเมืองและฆราวาสนิยม (Islamist-secular) ไปพร้อม ๆ กันอยู่อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งกลุ่มนี้สหรัฐฯ ให้ความสนใจเป็นอย่างมากเมื่อมองดูอนาคตประชาธิปไตยในภูมิภาคแอฟริกาเหนือแล้วดูเหมือนตูนิเซียยังมีงานหนักรออยู่ข้างหน้า การวิพากษ์ที่สำคัญที่สุดในตูนิเซียนั้นมาจากพรรคศาสนาแนวอนุรักษนิยมอย่างขบวนการสะลาฟี (Salafi movement) ที่ต้องการให้มีระเบียบอิสลาม (Islamist order) อยู่ในรัฐธรรมนูญมากขึ้น

Arab Spring กับความเปลี่ยนแปลงในโลกอาหรับ

ความเปลี่ยนแปลงในโลกอาหรับส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกิด Arab Spring กับสหรัฐฯ อย่างยิ่ง เนื่องจากความสำคัญของความมั่นคงและการพัฒนาประชาธิปไตยในโลกอาหรับนั้นมีความเกี่ยวพันกับความมั่นคงของสหรัฐฯ และข้อโต้แย้งทางอุดมการณ์ภายในขบวนการผู้นิยมอิสลาม สหรัฐฯ มีบทบาทน้อยในการช่วยกระบวนการเหล่านี้ ในอิรักสหรัฐฯ ได้แสดงให้เห็นว่ามีทักษะในการทำลายรัฐต่าง ๆ มากกว่าจะช่วยสร้างรัฐเหล่านี้ขึ้นมา แม้ว่าหลาย ๆ คนอาจหวังพึ่งพาสหรัฐฯ ในเรื่องนี้ก็ตาม จนถึงบัดนี้จากกล่าวได้ว่าความต้องการเบื้องต้นของสหรัฐฯ น่าจะอยู่ที่อื่น ๆ มากกว่าในตะวันออกกลาง

ในกรณี Arab Spring นั้น สหรัฐฯ คงยอมให้ Arab Spring เป็นไปตามที่ควรจะเป็น

มากกว่า ทั้งนี้ความเปลี่ยนแปลงและความไม่สงบในดินแดนตะวันออกกลางนี้ย่อมกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อย่างไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เอง เช่น การไหลผ่านของน้ำมันอย่างอิสระ และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับอิสราเอล

รัฐที่อ่อนแอและล้มเหลวจึงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งสำหรับสหรัฐฯ ในการใช้มาตรการต่อต้านการก่อการร้ายเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าอัล-กออิดะฮ์ และองค์กรที่เชื่อมโยงกับอัล-กออิดะฮ์ได้ใช้ความพยายามเพื่อเข้าไปมีบทบาทในความขัดแย้งที่กลายเป็นสงครามกลางเมือง แต่ยังไม่มีความคืบหน้าใดๆ ให้เห็นว่าอัล-กออิดะฮ์จะเข้าไปควบคุมรัฐใด ๆ ได้ และรัฐบาลใหม่ ๆ ในโลกอาหรับเมื่อมีความเข้มแข็งขึ้นและยืนได้ด้วยตนเองก็จะมองเห็นว่านักต่อสู้เหล่านี้ของอัล-กออิดะฮ์คือการคุกคาม

แม้ว่า Arab Spring ยังไม่สามารถเติมเต็มความคาดหวังและจุดมุ่งหมายของผู้ออกมาประท้วงที่จัตุรัสต๊ะห์รีร์ (Tahrir Square) ในอียิปต์ได้แต่มันก็ไม่ได้พัฒนามาเป็นสิ่งคุกคามอย่างแท้จริงต่อสหรัฐฯ สหรัฐฯ ยังคงมีความสัมพันธ์ทางทหารที่ดีกับรัฐอาหรับต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น กับซาอุดีอาระเบียและตุรกี ซึ่งเป็นประเทศที่สามารถอยู่ร่วมกันได้กับกลุ่มนิคมอิสลามและนิคมประชาธิปไตยและประเทศที่มีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาค⁶ ตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ นั้นยังเข้มแข็ง แต่ความสามารถของสหรัฐฯ ภายในการเมืองของโลกอาหรับในเวลานี้มีอยู่อย่างจำกัดมากขึ้น

อำนาจและคำมั่นสัญญาที่มาจากจัตุรัสต๊ะห์รีร์ได้เปิดทางให้กระบวนการต่าง ๆ ได้ทำงานของมันเองอย่างช้า ๆ ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมของอียิปต์ แต่อย่างน้อยก็จะมีผลต่อประเทศและต่อภูมิภาคและต่อโลก ในเวลานี้พรรคภราดรภาพมุสลิมที่ได้รับการเลือกตั้ง เริ่มนิยามบทบาทของตัวเองในความเป็นผู้นำทางการเมือง และการสร้างความสมดุลระหว่างแนวคิดประชาธิปไตยและการนำเอาอิสลามมาเป็นทางนำในการบริหารประเทศ

Mariz Tadros ผู้เขียนหนังสือ ภราดรภาพมุสลิมในโลกร่วมสมัยของอียิปต์ การนิยามประชาธิปไตยใหม่หรือการปิดกั้นประชาธิปไตย (The Muslim Brotherhood in Contemporary Egypt : Democracy Redefined or Confined) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนผ่านในระบอบการเมืองของอียิปต์เอาไว้ที่น่าสนใจโดยเสนอให้มีการโต้เถียงกันอย่างเอาจริงเอาจังว่าด้วยการท้าทายที่อยู่ข้างหน้าในเรื่องของประชาธิปไตยแนวอิสลาม

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2012 มุฮัมมัด มอร์ซี ได้ก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย โลกตะวันตกให้การส่งเสริม ประเทศ

⁶ จักรีย์ มะลูสึม , หนึ่งปีหลัง Arab Spring (3) มติชนสุดสัปดาห์, 1-7 กุมภาพันธ์ 2556, หน้า 40

อียิปต์จึงกลายมาเป็นประเทศประชาธิปไตยในประเทศอาหรับที่ใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ประชาชนอียิปต์ได้ออกมาแสดงตัวตนด้วยการหย่อนบัตรเลือกตั้ง และให้อำนาจแก่พรรคการเมืองสายกลางคือ พรรคกราดรภาพมุสลิมอันเป็นพรรคที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากประชาชนเป็นพรรคที่ไม่ยินยอมให้กับความรุนแรงและใช้กติกาประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง

กระนั้นในความคิดของ Mariz เขาพบว่า ผู้คนจำนวนมากที่เป็นรากหญ้าให้กับพรรคกราดรภาพมุสลิมได้เข้าสู่อำนาจเริ่มแปลกใจในเวลาต่อมาว่าพวกเขาปล่อยให้ตัวของพวกเขาส่งไปมีส่วนต่อการยึดฉวยอำนาจของฝ่ายบริหารที่มีความเข้มงวดต่อสื่อ จำกัดสิทธิมนุษยชนของคนกลุ่มน้อย และจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคลได้อย่างไร

เนื่องจากประชาธิปไตยของอียิปต์นั้นขึ้นอยู่กับความชอบธรรมทางศาสนาและอาจมีผลก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของการใช้อำนาจเกินขอบเขตโดยผู้ปกครองที่ตีความศาสนาอย่างไม่ถูกต้องจนนำไปสู่ความเป็นเผด็จการได้ อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าไวยากรณ์ว่าด้วยประชาธิปไตยของพรรคกราดรภาพมุสลิมนั้นจะเริ่มห่างไกลจากความเป็นจริงและเริ่มมีการรวบอำนาจให้เห็น สิ่งนี้อาจนำไปสู่ปัญหาที่ว่าเกิดอะไรขึ้นกับประชาธิปไตยที่ยังอยู่ในระดับต้น ๆ ของอียิปต์ ระเบียบใหม่ทางการเมืองมีความหมายต่อชาวอียิปต์แค่ไหน

สิ่งที่แลเห็นในอียิปต์ปัจจุบันนี้คือ ความพยายามที่จะนำเสนอสิ่งใหม่ ๆ ที่มีความเป็นประชาธิปไตย นั่นคือ ความพยายามที่จะรวมเอาระบบเสรีนิยมประชาธิปไตยและสถาบันต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาและค่านิยมอิสลามเข้าด้วยกัน เป็นความพยายามที่จะปูทางไปสู่เรื่องบางอย่างระหว่างศาสนรัฐ (Theocracy) หรือเทวรัฐกับฆราวาสนิยม (Secularism)

คำถามต่อมาก็คือ ประชาชนจะให้เวลากับพรรคกราดรภาพมุสลิมในการหลอมรวมค่านิยมสัญญาและหาทางออกที่เกิดจากความขัดแย้งเพื่อทำให้พรรคมีเอกภาพเป็นหนึ่งเดียว โดยทำให้ความผันแปรทางปฏิบัติเกิดเป็นความจริง โดยเฉพาะในเรื่องของศักดิ์ศรี อิสราภาพ และความยุติธรรมทางสังคมไปอีกนานแค่ไหน เนื้อหาแห่งปฐมบทของประชาธิปไตยที่เพิ่มเริ่มพัฒนาในอียิปต์จะเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่ เหล่านี้คือสิ่งที่หลาย ๆ คนกำลังรอคำตอบอยู่ หรือว่าอียิปต์จะมีระเบียบทางการเมืองชนิดใหม่ขึ้นมาอันเป็นระเบียบทางการเมืองที่มาจากอุดมการณ์อิสลามแต่เพียงอย่างเดียว

ปัจจุบันพรรคกราดรภาพมุสลิมเป็นพรรคการเมืองที่ได้มาตามครรลองอันถูกต้องทางการเมือง แม้ว่าจะมีคนกลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวทางทางการเมืองของพรรคก็ตาม⁷

อย่างไรก็ตาม กระบวนการขับเคลื่อนต่าง ๆ ของพรรคกราดรภาพมุสลิมยังไม่

⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 40

ได้ลงรากปักฐานทั้งในทางการเมืองหรือสังคมของอียิปต์ รูปแบบประชาธิปไตยที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ยังไม่มีการนิยามอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้วางนโยบายและผู้ปฏิบัติจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งนักวิชาการและนักวิเคราะห์ที่โครงสร้างทางการเมืองพร้อมกับการวิพากษ์ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทางการเมืองที่กำลังก่อตัวขึ้นในอียิปต์ด้วยเช่นกัน

เนื่องจากการก่อตัวของ Arab Spring ในอียิปต์และการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในอียิปต์ยังเป็นของใหม่ และพรรคภราดรภาพมุสลิมก็ไม่ได้มีความคล้ายคลึงกับอัล-กออิดะฮ์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอียิปต์จะปลอดโปร่งและมีเสรีภาพ การเซ็นเซอร์เรื่องใด ๆ โดยอ้างว่ากลัวจะเป็นกระทบกับศาสนานั้นไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากในบางกรณีศาสนาอาจถูกอ้างเพื่อความชอบธรรมของผู้ปกครอง แต่ก็ไม่ใช่การเพียงพอเหมือนกันที่จะอ้างว่าการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจะสร้างพื้นฐานของการปฏิบัติไปในทางบวก หรือเพื่อปูทางให้ “ประชาธิปไตย” เป็นไปอย่างราบรื่นในความเป็นจริงที่ซับซ้อน

ในความคิดของตะวันตก ประเทศที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่างสหรัฐฯ อังกฤษและเพื่อนบ้านอย่างตุรกีนั้น ล้วนแต่มีความจำเป็นที่จะต้องผูกพันกับพรรคภราดรภาพมุสลิมเพื่อที่จะเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและเข้าไปมีส่วนช่วยก่อรูปอนาคตที่สดใสของอียิปต์ต่อไป แต่ก็มีความกังวลว่าความเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวจะเป็นเรื่องที่สร้างสรรค์หรือไม่ มันจะเข้าไปคุกคามความสัมพันธ์อันประมาทระหว่างอิสลามกับตะวันตกหรือไม่ กระนั้นคงไม่มีประเทศตะวันตกประเทศใดประเทศหนึ่งจะยอมเสียโอกาสเช่นนี้ได้ แม้ว่าประเทศในแอฟริกาเหนือและตะวันออกกลางที่นิยมตะวันตกได้หันเข้าสู่อิสลามนิยมไปเกือบหมดแล้วก็ตาม ในกรณีของซีเรียการที่บาซาร์ อัล-อะซัดได้นำเสนอรัฐธรรมนูญใหม่และมีความพยายามในการก่อรูปรัฐบาลใหม่ขึ้นมาในประเทศเพื่อที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่ดำรงอยู่นั้นดูเหมือนว่าจะไม่ได้ผลเมื่อความขัดแย้งได้ลงเอยมาเป็นปีที่สาม (2013) ไปเรียบร้อยแล้ว⁸

ในการกล่าวคำปราศรัยรอบหกเดือนเมื่อวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 2013 ที่ Opera House ซึ่งมีผู้ฟังจำนวนมาก บาซาร์ อัล-อะซัด กล่าวว่าตัวเองได้เปิดให้มีความพยายามในการไกล่เกลี่ย และเสนอการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ รวมทั้งการวางรูปแบบของรัฐบาลที่จะรวมเอาตัวแทนของฝ่ายค้านเข้ามาร่วมด้วย

ในเรื่องนี้ประธานาธิบดีของซีเรียได้กล่าวเอาไว้ว่าน่าสนใจว่า ซีเรียกำลังอยู่ในช่วงที่มีการโจมตีอย่างไม่ได้คาดหมายมาก่อน และหนทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นจะ

⁸ การลุกฮือในซีเรีย ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. 2011 ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่าซีเรียจะเข้าสู่ภาวะปกติได้ในเร็ววัน จากรายงานของสหประชาชาติอย่างน้อยประชาชน 60,000 คนได้จบเสียชีวิตลงและอีกครั้งล้านได้กลายเป็นผู้ลี้ภัยอันเป็นผลมาจากความขัดแย้ง ราวครึ่งหนึ่งของผู้เสียชีวิตนั้นกล่าวกันว่าเป็นพลเรือน

ต้องมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้น เขาเสนออีกครั้งหนึ่งให้นานาชาติเข้ามามีส่วนสนับสนุนการเลือกตั้ง และจัดตั้งรัฐบาลที่มีคนทุกภาคส่วนของสังคมซีเรียเข้าร่วม เขากล่าวว่าเพื่อให้การเจรจาที่มีความหมายเริ่มต้นขึ้น ความช่วยเหลือใด ๆ ที่ให้แก่กลุ่มติดอาวุธจะต้องยุติลงเสียก่อน เขาพูดอย่างชัดเจนว่าเขาจะสั่งให้กองทัพหยุดปฏิบัติการก็ต่อเมื่อผู้ก่อการร้าย “หยุดการต่อสู้ลงเสียก่อน”

ในเรื่องนี้ประเทศที่มีความใกล้ชิดกับซีเรียอย่างอิหร่านได้นำเสนอแผน 6 ข้อเพื่อยุติความขัดแย้ง เริ่มต้นจากปฏิบัติการทางทหารของทุกฝ่ายจะต้องยุติลงเพื่อที่จะให้ผู้ดูแลการเลือกตั้งของสหประชาชาติเข้ามา นอกจากนี้ อิหร่านยังเรียกร้องให้มีการยกเลิกการปิดกั้นทางเศรษฐกิจต่อซีเรียโดยทันที เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ลี้ภัยที่จะเดินทางกลับบ้านเกิด ข้อเสนออื่น ๆ ก็คือการเปิดให้มีการเจรจาอย่างครอบคลุมอีกครั้งระหว่างฝ่ายต่อต้านและฝ่ายรัฐบาล เพื่อให้เกิดการลงความเห็นร่วมกัน และการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อการเปลี่ยนผ่าน จากนั้นก็จะตามมาด้วยการเลือกตั้งที่มีความโปร่งใสและการวางกรอบรัฐธรรมนูญใหม่ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลมองข้อเสนอของอิหร่านว่าเป็นความพยายามดิ้นรนครั้งสุดท้ายเพื่อปกป้องรัฐบาลซีเรีย⁹

ประธานาธิบดีอะซัดได้ยกย่องความพยายามของมิตรประเทศที่ได้ช่วยกันหาทางออกทางการเมืองให้ซีเรียเพื่อยุติการนองเลือดที่นำไปสู่ความอับจนนี้เสีย ที่ปรึกษาความมั่นคงแห่งชาติของกลุ่มประเทศ BRICS ที่ประกอบด้วยบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีนและแอฟริกาใต้ได้มีการพบปะกันเป็นครั้งแรกที่กรุงนิวเดลีในสัปดาห์ที่สองของเดือนมกราคม ค.ศ. 2013 โดยพวกเขาได้วิพากษ์วิจารณ์การเข้ามามีบทบาทของต่างชาติในวิกฤตความขัดแย้งซีเรีย โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติของกลุ่ม BIRCS ได้ย้ำถึงความสำคัญของประชาชนซีเรียเองที่จะต้องหาทางยุติความขัดแย้งครั้งนี้อย่างยิ่งยดมากกว่าการยอมให้ประเทศภายนอกเข้ามาบงการการสู้รบกับรัฐบาล

ประธานาธิบดีอะซัดยืนยันกรานว่าไม่มีเหตุผลอะไรที่จะพูดคุยกับ “หุ่นเชิดที่มาจากตะวันตก” และเรียกร้องให้ประเทศตะวันตกยุติการให้เงินสนับสนุนและฝึกฝนนักรบติดอาวุธที่มุ่งเข้ามายังซีเรีย ปัจจุบันสหรัฐฯ ตุรกี ซาอุดีอาระเบียและกาตาร์เป็นประเทศสำคัญที่หนุนหลังฝ่ายต่อต้านที่แทรกซึมมาตามชายแดนซีเรีย ทั้งนี้ผู้นำซีเรียได้เรียกร้องให้มีการระดมคนในชาติอย่างเต็มที่เพื่อต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายที่เดินตามอุดมการณ์ อัล-กออิดะฮ์

รายงานของ Quilliam Foundation สรุปว่านักรบกลุ่มที่มีชื่อว่า ญับฮะตุลนุศเราะฮ์ (Jabhat al Nusra) ที่อิงอยู่กับอัล-กออิดะฮ์ได้ปรากฏตัวขึ้นมาในฐานะ กองกำลังหลักของ

⁹ จรัญ มะลูลีม , หนึ่งปีหลัง Arab Spring (4) มติชนสุดสัปดาห์, 10-13 กุมภาพันธ์ 2556, หน้า 38

กลุ่มต่อต้านรัฐบาล เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.2012 กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้จัดให้ Al-Nusra เป็นกลุ่มผู้ก่อการร้าย โดยอ้างว่ากลุ่มนี้พัฒนามาจากกลุ่ม-อัลกออิดะฮ์ในอิรัก (AQ) และมีความพยายามจะดึงการต่อสู้ของประชาชนอิรักมาส่งเสริมเป้าหมายของตนเอง

ตามรายงานของกระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ พบว่า Al-Nusra เป็นผู้รับผิดชอบต่อการพลีชีพ 40 ครั้งในเมืองใหญ่ ๆ ของซีเรีย รวมทั้งในเมืองหลวงอย่างดามัสกัส ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2013 กลุ่ม Al-Nusra ได้เข้ายึดครองส่วนหนึ่งของฐานทัพทางทหารในอเล็ปโป และในสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนมกราคม ค.ศ. 2013 ก็สามารถเข้ายึดครองฐานทัพอากาศตาฟานาซที่อยู่ทางตอนเหนือของซีเรียได้เป็นระยะเวลาสั้น ๆ

ข้อเสนอให้มีการเจรจาของประธานาธิบดีซีเรีย ถูกปฏิเสธโดยพร้อมเพรียงกันจากฝ่ายต่อต้านและผู้สนับสนุนต่างชาติ โดยพวกเขายังคงยืนยันกรานให้ประธานาธิบดีลาออกเหมือนเช่นเคย ในขณะที่รัสเซียเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อเสนอว่าด้วยสันติภาพของประธานาธิบดี รายงานจากกระทรวงต่างประเทศของซีเรียกล่าวว่า ข้อเสนอของอะสัดเป็นการยืนยันให้เห็นความพร้อมที่จะให้มีการเจรจาเพื่อฟื้นฟูประเทศบนพื้นฐานการมีอธิปไตยของซีเรีย ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่มีชื่อว่าการรวมตัวแห่งชาติ อันเป็นฝ่ายต่อต้านใหม่ที่สนับสนุนโดยตะวันตก ปฏิเสธที่จะเจรจาด้วย และเรียกร้องให้อะสัดลงจากตำแหน่งประธานาธิบดีโดยทันที

ลัคดาร์ บราฮิมิ (Lakhdar Brahimi) ผู้แทนสหประชาชาติที่เดินทางไปซีเรีย ได้เตือนถึงสถานการณ์ในซีเรียเมื่อต้นเดือนมกราคม ค.ศ.2013 ว่าจะมีคนเสียชีวิตมากขึ้น ทั้งนี้เขามีความเห็นว่าการแตกแยกแบบเดียวกันที่เกิดขึ้นในแถบบอลข่าน (balkanization) กำลังคุกคามอยู่เหนือประเทศและเหนือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดอันตรายที่ร้ายแรงไม่เฉพาะประชาชนซีเรียแต่ยังรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและโลกด้วย¹⁰

นักการทูตจากอัลจีเรียกล่าวว่า การหาทางออกที่ใช้การทหารยังอยู่อีกยาวไกล รัฐบาลจะไม่ได้ชัยชนะและในระยะยาวฝ่ายต่อต้านอาจได้ชัยชนะ แต่เมื่อถึงเวลานั้นคนซีเรียก็จะไม่เหลือแล้ว ชัยชนะดังกล่าวคืออะไรกันเล่า? เขาตั้งคำถาม

สำหรับบราฮิมิแล้วเขายืนยันว่าวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในซีเรีย ควรจะได้รับการแก้ไขก่อนสิ้นปี 2013 มิฉะนั้นแล้ว “จะไม่มีชาวซีเรีย” หลงเหลืออีกต่อไป

การคาดหมายของบราฮิมิได้รับการต่อต้านจากรัฐบาลซีเรียที่เห็นว่าการคาดหมายดังกล่าวมีน้ำเสียงไปทางสนับสนุนประเทศตะวันตกและฝ่ายต่อต้านที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ซีเรียไม่พอใจผู้แทนของ UN ที่ยืนยันจะให้ขบวนการภราดรภาพมุสลิมเป็นผู้มีบทบาทนำ

¹⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 38

ในข้อเสนอที่จะให้มีการเปลี่ยนผ่านรัฐบาล

ทั้งนี้ขบวนการภราดรภาพมุสลิมยืนยันกรานที่จะให้อะสัตตอลอก โดยกล่าวถึงเขาว่าเป็น “อาชญากรสงคราม” ที่จะต้องขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรม พรรคนี้นี้ได้มีการนำเสนอโดยรัฐบาลพรรคภราดรภาพมุสลิมของประเทศอียิปต์

คณะมนตรีความมั่นคงได้ลงความเห็นเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2012 ว่ามีความจำเป็นที่จะให้รัฐบาลเปลี่ยนผ่าน ซึ่งทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอยู่ในซีเรีย แต่ตะวันตกและรัฐแถบอ่าวได้ยืนยันกรานว่าอะสัตจะไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนผ่านอำนาจ ในแถลงการณ์เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.2013 บราฮิมมีได้กล่าวถึงบทบาทของอะสัตสำหรับการมีรัฐบาลเปลี่ยนผ่านแต่อย่างใด

บราฮิมมีกล่าวกับสำนักข่าว BBC ว่าสิ่งที่ประชาชนซีเรียพูดถึงก็คือการที่ครอบครัวของอะสัตอยู่ในอำนาจมายาวนานถึง 40 ปี ซึ่งยาวนานเกินไป ในขณะที่รัฐมนตรีต่างประเทศของซีเรียเรียกบราฮิมมีว่าเป็นผู้ “เลือกข้างอย่างเด่นชัด”

สำหรับสถานการณ์ความขัดแย้งที่ดำรงอยู่พบว่าดินแดนที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นของประเทศยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ส่วนฝ่ายต่อต้านไปรวมตัวกันอยู่ในดินแดนที่อยู่ติดกับตุรกีและเลบานอนที่มันทางทหารของรัฐบาลได้กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยรัฐบาลยังคงคุมสถานการณ์เอาไว้ได้

Joshua Ladis¹¹ ให้ข้อคิดเห็นว่า แม้เวลาจะผ่านไปสองปีแล้ว ฝ่ายกบฏก็ยังไม่สามารถควบคุมเมืองหรือชนเมืองใหญ่ ๆ ได้แม้แต่ที่เดียว ซึ่งเป็นลางร้ายสำหรับฝ่ายกบฏ เขากล่าวว่าความมั่นใจของฝ่ายกบฏที่ว่าชัยชนะอยู่รอบพวกเขาแล้วนั้นเป็นความคิดที่ผิดที่ผิดทาง แลนด์สให้ความเห็นต่อไปว่ารัฐบาลมีเอกภาพ มีอาวุธหนักอยู่ส่วนฝ่ายกบฏจำนวนมาก ปฏิบัติการไปตามความคาดหวังที่ว่าสหรัฐฯ จะเข้ามาทำให้เกิดความสมดุลแก่ทั้งสองฝ่ายมากขึ้น

บราฮิมมีซึ่งเข้าพบนักการทูตอาวุโสของสหรัฐฯ และรัสเซียในกรุงเจนีวา เมื่อวันที่ 11 เดือนมกราคม ค.ศ. 2013 ยืนยันว่าจะไม่มีทหารต่างชาติเข้าไปแทรกแซงในซีเรีย เขากล่าวว่าทั้งสหรัฐฯ และรัสเซียต่างก็มุ่งมั่นที่จะหาทางออกอย่างสันติให้กับวิกฤตการณ์ในซีเรีย

คณะกรรมการอิสระเพื่อการไต่สวนของ UN กล่าวเอาไว้ในรายงานเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.2012 ว่าความขัดแย้งในซีเรียได้เปลี่ยนจากการต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาสู่การต่อสู้ที่มีลักษณะของนิยามศาสนาสอดคล้องชัดเจน

มีรายงานว่า ชุมชนทั้งชุมชนอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกขับออกนอกประเทศหรือถูกฆ่า

¹¹ ผู้เชี่ยวชาญภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัย โอกลาโฮมา (Oklahoma) สหรัฐฯ อเมริกา

โดยชาวคริสเตียน 80,000 คน ได้หนีออกมาจากเมืองฮอมส์ ซึ่งมีกลุ่ม Al Nusra อยู่มาก Paulo Pinheiro¹² กล่าวกับผู้สื่อข่าวว่ายังไม่มีทางออกทางทหารต่อความขัดแย้งแต่อย่างใด มันเป็นเรื่องมายาที่ว่าการให้อาวุธกับฝ่ายหนึ่งและให้อีกฝ่ายยุติการต่อสู้

กระนั้นก็ตามการที่จะมาบอกว่าไม่มีการเข้ามาแทรกแซงจากทหารต่างชาติก็ไม่อาจกล่าวออกมาได้อย่างเต็มปากเต็มคำเช่นกัน

สัปดาห์แรกของเดือนมกราคม ค.ศ. 2013 กองทัพสหรัฐฯ มาถึงตุรกีเพื่อติดหัวจรวดแพทริออตใกล้กับชายแดนซีเรีย การติดตั้งจรวดอาจเป็นก้าวแรกในการนำเอาการจำกัดเขตห้ามบิน (no-fly zone) เขามาใช้ในบางพื้นที่ของซีเรีย โดยนาโต้จะเป็นผู้ควบคุมจรวดแพทริออต อย่างไรก็ตาม การสร้างข้ออ้างขึ้นมาว่าซีเรียได้ใช้จรวดสกัดต่อต้านเป้าหมายพลเรือนนั้นยังไม่มีหลักฐานพอเพียง

ในขณะที่อิสราเอล ซึ่งมีทหารประจำอยู่ตามชายแดนที่อยู่ติดกับซีเรียก็มีการเตรียมพร้อม เป็นญามิน เนตanyahu กล่าวว่าหากกองทัพซีเรียได้ออกไปจากชายแดนของซีเรียก็จะเปิดโอกาสให้ “กองกำลัง” ญิฮาดเข้าไปในประเทศได้

ที่น่าสนใจก็คือ รายงานที่ว่ารัฐบาลซาอุดีอาระเบียกำลังไตร่ตรองอีกครั้งในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มสะลาฟีนเป็นกลุ่มเคร่งศาสนาที่เข้าไปในซีเรียหากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในซีเรีย แต่โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยังอยู่ห่างไกล ทั้งนี้ซาอุดีอาระเบียอาจแลเห็นว่ากลุ่มที่ยึดโยงอยู่กับอัล-กออิดะฮ์คือ กลุ่มที่จะคุกคามประเทศที่มีกษัตริย์ในอนาคตก็ได้¹³

¹² ประธานคณะกรรมการเพื่อการไต่สวนของสหประชาชาติชาวบราซิล

¹³ จรัญ มะลูลีม , หนึ่งปีหลัง Arab Spring (4) อ้างถึงแล้ว, หน้า 38

รายการอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม. หนึ่งปีหลัง Arab Spring (1) มติชนสุดสัปดาห์. 1-7 กุมภาพันธ์ 2556.
_____. หนึ่งปีหลัง Arab Spring (2) มติชนสุดสัปดาห์. 10-13 กุมภาพันธ์ 2556.
_____. หนึ่งปีหลัง Arab Spring (3) มติชนสุดสัปดาห์. 16-21 กุมภาพันธ์ 2556.
_____. หนึ่งปีหลัง Arab Spring (4) มติชนสุดสัปดาห์. 22-28 กุมภาพันธ์ 2556.

